

”Tutkinnon puuttuminen on händikäppi työelämässä.” Avoimen yliopiston väylä ja työelämän tarpeet

30.10.2020

tags: avoin yliopisto, toinen reitti yliopistoon, tutkinto, työelämä

Soila Lemmetty, projektitutkija, Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos, PL35 40014 Jyväskylän yliopisto, soila.j.lemmetty@jyu.fi

Tuomo Kuivalainen, projektitutkija, Turun yliopisto, historian, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Kaivokatu 12, 20520 Turku, tuomo.kuivalainen@utu.fi

Nina Haltia, KT, tutkijatohtori, Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos, Assistentinkatu 5, 20015 Turun yliopisto, nina.haltia@utu.fi

KEHITTÄMINEN JA KOKEILUT

Tarkastelemme tässä artikkelissa avoimen yliopiston väylää työelämän tarpeiden näkökulmasta. Nojaamme Toinen reitti yliopistoon (TRY)-hankkeen yhteydessä toteutettuun kyselyyn ja nostamme esiin tuloksia siitä, millaisia työelämään liittyviä syitä opiskelijoilla on ollut tutkinto-opintoihin hakeutumiseen. TRY-hanke on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama kehittämishanke (2018–2020), jossa ”tavoitteena on kehittää, pilotoida ja vakiinnuttaa käyttöön erilaisia reittejä korkeakouluopintoihin ylioppilastutkinnon lisäksi” (Toinen reitti yliopistoon, 2020). Mukana on 11 yliopistoa ja noin kolmekymmentä oppiainetta. Hankkeessa tarkastellaan avoimen yliopiston väylää eri kohderyhmien näkökulmista, ja yhtenä kohderyhmänä ovat juuri työikäiset, työelämässä olevat aikuiset (Haltia & Lahtomaa, 2019).

Korkeakouluopintojen merkitys työelämässä

Suomi on tunnettu hyvinvoivana tietoyhteiskuntana, jossa elinikäisestä oppimisesta on tullut eilinehto. Tämän kaltaisessa oppimisyhteiskunnassa (ks. esim. Antikainen, 2005) aikuiset tarvitsevat mahdollisuuksia osaamisensa kehittämiseen monta kertaa työuransa aikana. Aikuisten kouluttautumismahdollisuuksiin on viime aikoina kiinnitetty huomiota: Sanna Marinin (sd.) hallituksen ohjelmaan on kirjattu jatkuvan oppimisen uudistaminen, jonka tavoitteena on vastata työelämän osaamistarpeisiin ja mahdollistaa osaamisen kehittäminen työuran eri vaiheissa. Aikuisten

opiskelumahdollisuuksiin vaikuttaa myös 2010-luvun aikana toteutettu korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus, jonka tarkoituksena on ollut ennen kaikkea nopeuttaa ja sujuvoittaa nuorten siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen (Haltia, Isopahkala-Bouret & Jauhiainen, 2019). Elinikäisen oppimisen ja työelämässä olevien aikuisten näkökulmasta herää kuitenkin huoli siitä, muodostuuko alanvaihtajista ja osaamisensa kehittäjistä se väliin putoava joukko, jonka mahdollisuudet tutkintokoulutukseen rajautuvat häviävän pieniksi?

Avoimissa yliopistoissa opiskelevia on tutkittu melko laajasti muun muassa opiskelumotiivien näkökulmasta. Keskeinen havainto on, että avoimessa opiskellaan usein ammatillisista syistä. Opintojen on koettu edistäneen muun muassa uranäkemyksen selkeytymistä, uralla etenemistä, ammatin vaihtoa, parempaa toimeentuloa, laadukkaampaa työtehtävistä selviytymistä ja tarpeellisen tiedon lisääntymistä. (Haltia, Leskinen & Rahiala, 2014; Haltia, Rahiala & Leskinen, 2018.) Opiskelu avoimessa on monelle ollut myös mahdollisuus hakeutua tutkinto-opintoihin ja saada työssä tarvittava muodollinen pätevyys (esim. Purtilo-Nieminen, 2009; Alho-Malmelin, 2010). Avoin yliopisto on näin ollen monella eri tavalla vastaamassa aikuisten työelämätarpeisiin.

Avoimen yliopiston väylä pähkinän kuoressa

Avoin yliopisto-opetus on yliopistojen opetussuunnitelmien ja tutkintovaatimusten mukaista opetusta. Avoin yliopisto ei suoraan myönnä opinnoista tutkintoja, mutta avoimen yliopiston väylä on mahdollisuus hakeutua tutkinto-opiskelijaksi. Yliopistoissa ja niiden oppiaineissa on kuitenkin suhtauduttu väylään vaihtelevasti, ja kokonaisuutena ajatellen väylä on pysynyt kapeana reittinä tutkinto-opintoihin. Keskustelua ovat herättäneet kysymykset etenkin avoimen yliopisto-opetuksen laadusta sekä opintojen maksullisuudesta. (Haltia, 2015.)

Avoimen väylän hakukelpoisuusvaatimuksina on suoritettujen opintopisteiden lisäksi otettu huomioon esimerkiksi opintomenestystä ja motivaatiota. TRY-hankkeessa on selvitetty käytössä olleita hakukriteereitä eri avoimen väylissä ja todettu, että vaihtelu on ollut erittäin suurta sekä yliopistoittain että yliopistojen sisällä eri oppiaineissa (ks. Haltia & Lahtomaa, 2019). Vaatimukset ovat myös olleet verrattain korkeat. Jos verrataan hakeutumiseen vaadittavia työtunteja, voivat väylän vaatimukset olla valintakokeisiin verrattuna erittäin raskaat: hakukelpoisuuteen on voitu vaatia jopa 100 suoritettua opintopistettä. Tämä voi olla työssä käyvälle ja opintoja sivutoimisesti suorittavalle monen vuoden projekti. TRY-hankkeessa avoimen väylää onkin kehitetty jo muun muassa kohtuullistamalla hakukelpoisuuteen vaadittuja opintopistemääriä.

Kysely avoimen yliopiston väylällä opiskelleille

Osana TRY-hanketta toteutettiin keväällä 2019 verkkopohjainen kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa avoimen yliopiston opintojen perusteella tutkinto-opiskelijaksi valittujen opiskelijoiden kokemuksia (Kuivalainen, 2020). Kyselyyn vastasi 661 opiskelijaa kymmenestä eri yliopistosta. Tässä tekstissä keskitymme yhteen avokysymykseen, jossa kysyttiin opiskelijalle merkittäviä tekijöitä avoimen väylän kautta tutkintoon hakeutumiselle. Kysymykseen vastasi noin 90 prosenttia vastaajista (N = 596). Vastauksissa esitetyt syyt jaettiin neljään teemaan: henkilökohtaiset syyt (kuten

oma innostus, tavoitteet, halu opiskeluun), strategiset syyt (kuten väylän sekä yhteishaun välillä tehtävät valinnat), opiskeluperäiset syyt (tekijät, jotka avoimessa opiskellessa tuottivat sysäyksen tutkinto-opiskeluun hakeutumiselle, kuten itse opinnot, niiden ohjaus tai laatu) sekä työperäiset syyt.

Työperäisiksi syiksi tulkittiin sellaiset syyt hakeutua tutkinto-opiskelijaksi, jotka ovat lähtöisin muun muassa opiskelijan työnantajan kannustuksesta, työelämän tuottamista vaatimuksista osaamisen uudistamiselle ja pätevyitymistarpeista. Yhdessä vastauksessa oli usein piirteitä monista edellä mainituista teemoista, mutta tässä haluamme keskittyä erityisesti työperäisiin syihin, joita nostettiin esille noin 22 prosentissa (N = 131) vastauksista.

Työelämälähtöiset tutkintotarpeet

Työelämän vaatimusten on nähty osaltaan ohjaavan oppijoiden valintoja avoimessa yliopistossa opiskelun aikana (esim. Alho-Malmelin, 2010), ja urasuuntautuneita avoimen opiskelijoita on tarkasteltu yhtenä opiskelijatyypinä koulutuksen merkitysten osalta (esim. Rinne ym., 2003). Alho-Malmelin (2010) mukaan esimerkiksi työ- ja koulutusmahdollisuuksien kohentaminen, osaamisen parantaminen, koulutuksen uutuus ja työuhat ovat avoimen yliopiston kautta koulutukseen hakeutumisessa työelämään liittyviä tekijöitä. Havaitsimme aineistossamme samankaltaisia tekijöitä, ja nostamme esille väylällä opiskelevien kuvaamina työelämään liittyvinä syinä yhteiskunnallisen osaamisvaatimusten kasvun, työllistymistilanteen, nykyisen työnantajan toimet sekä tarpeen pätevyitymiseen.

Yhteiskunnallisten osaamisvaatimusten kasvua kuvattiin esimerkiksi työelämän kiristyvän kilpailun näkökulmasta: yliopistotutkinto nähtiin kilpailuetuna ja vahvuutena työmarkkinoilla. Huolet aikaisempien tutkintojen, kuten opistoasteisen tutkinnon, riittävydestä nykyajan työelämässä sekä oman työmarkkinakelpoisuuden ylläpitämisestä olivat keskeisiä syinä väylälle hakeutumiseen. Työelämän muutos ja korkeakoulutuksen tuoman osaamisen merkitys näyttäytyivät oleellisina tekijöinä siinä, miksi vastaajat olivat halunneet hakeutua tutkinto-opiskelijaksi.

"Tuntuu, että akateemisen loppututkinnon puuttuminen on nykyään händikäppi työelämässä, jos aikoo vaihtaa työpaikkaa."

"Hain avoimen yliopiston väylälle työelämän jatkuvien muutosten takia"

Työllisyystilanteeseen liittyviä syitä tuotiin vastauksissa esille paljon. Monet kuvasivat hakeutuneensa väylälle muun muassa pitkittyneen työttömyyden vuoksi tai työttömyyskierteestä pois pääsemiseksi. Myös työtapaturma ja siitä seurannut ammatillinen kuntoutus kuvattiin yhdessä vastauksessa väylälle hakeutumisen syynä. Työllisyystilanteeseen liittyen tutkinto-opiskelijaksi hakeutumiseen kytkeytyvät motiivit kietoutuivat myös toiveisiin alanvaihdosta ja uuteen ammattiin kouluttautumisesta. Vastauksissa tuotiin esille myös henkilökohtaisia, omaan motivaatioon kiinnittyviä lähtökohtia: nykyinen työ ei tarjonnut riittävästi haasteita, jolloin alan vaihtaminen tuntui järkevältä.

"Halusin muutosta ja kehittyä itse sekä tehdä puuttuvan tutkinnon."

"Oma mielenkiinto, epäselvä työtilanne, opiskelun ilo."

Myös nykyinen työ ja siinä kehittyminen saattoivat tuottaa tarpeen avoimen väylälle hakeutumiseksi. Uudenlaisia taitoja ja tietoa vaativat tai jatkuvasti muuttuvat työtehtävät näyttäytyivät joissakin vastauksissa syinä tutkinto-opiskelijaksi hakeutumiseen. Aineistosta löytyi kuvauksia myös

tilanteista, joissa työnantaja oli kannustanut avoimen yliopiston opintoihin ja uuden tutkinnon suorittamiseen.

”Kehityskeskusteluissa esimiehen kanssa asetimme tavoitteekseni tutkinnon. Kasassa oli jo 50 opintopistettä opintoja avoimessa”

Eräs vastaaja kuvasi tekevänsä *”työtä, jossa vaaditaan korkeakoulututkinto”*, ja että tutkinnon hankkiminen oli edellytys työn jatkumiselle. Pätevytyminen nousikin eräänä merkittävänä syynä hakeuduttaessa avoimen väylälle. Eräs vastaaja kuvasi, että *”pätevistä työntekijöistä oli kotikaupungissani pulaa, joten päätin hakea kun olin tehnyt työtä epäpätevänä”*. Pätevyysvaatimukset eri aloilla vaihtelevat ja muuttuvat myös ajassa. Vanhojen tutkintojen päivittäminen liittyy myös muodollisen pätevyuden saamiseen, kuten seuraavasta sitaatista havaitaan.

”Minulla ei ollut korkeakoulutasoista tutkintoa ja vanha lastentarhanopettajan opistotasoinen tutkinto ei riitä niihin tehtäviin, joita haluan tehdä”.

Sen lisäksi, että epäpätevänä työskentely oli työn tulevaisuuden näkökulmasta epävarmaa työsuhteiden pohjautuessa sijaisuuksiin, epäpätevänä oleminen kuvattiin myös *”henkisesti kuormittavana ja taloudellisesti turvottomana”*. Tutkinnon hankkiminen oli siis ennen kaikkea pyrkimystä tuoda omaan työmarkkina-asemaan vakautta. Tutkinto on turvana monenlaisissa tilanteissa, vaikka työelämä ympärillä muuttuisikin.

Väylää kehittämällä vastauksia työelämän tarpeisiin

Mitä siis yliopistot voivat tehdä vastatakseen työelämän vaatimuksiin? Työelämä muuttuu nopeasti ja uusia osaamisvaatimuksia kehittyä vanhojen poistuessa: asiantuntijatyön lisääntyessä korkeakoulutuksen merkitys myös työikäisten osaamisen kehittämisessä kasvaa. Aikaisempien tutkintojen täydentäminen tai kokonaan uuden tutkinnon saaminen on yhä useammin välttämätöntä. Näin ollen korkeakouluihin pääsemiseksi tarvitaan myös sellaisia vaihtoehtoja, jotka ovat mahdollisia aikuisille.

Kehittämällä avoimen yliopiston väylästä muiden reittien ohella varteenotettava ja toimiva vaihtoehto voidaan lisätä työikäisten mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen ja uudelleen koulutautumiseen aina tutkintotasolle asti. Avoimissa yliopistoissa on jo rakennettu ohjaukselliset, rakenteelliset ja käytännölliset valmiudet edistää ja mahdollistaa työikäisen väestön ammatillista osaamista. Tällaisiin voi lukea esimerkiksi monimuotoiset ja aikuisopiskelijalle soveltuvat opiskelutavat, kuten etäopiskelumahdollisuudet, itsenäinen opintojen aikataulutusta sekä opintojen joustavuus. Avoimessa yliopistossa opiskelleet myös hyötyvät opinnoistaan henkilökohtaisesti saadessaan pätevyuden tai tutkinnon ja uutta osaamista samaan aikaan kun työelämään saadaan osaavaa työvoimaa organisaatioiden ja yritysten käyttöön.

TRY-hankkeessa avoimen väylän kehitystyöhön on jo sitouduttu 11 yliopiston taholta ja myös työikäisiä hakijoita koskevia kehittämistoimia on tehty. Hankkeen puitteissa on kehitetty väyliä valintakriteereitä useissa yliopistoissa keventämällä opintopistemäärän vaatimuksia väylän kautta yliopistoon hakeutumiseen (Toinen reitti yliopistoon, 2020). Lisäksi uusia väyliä on avattu ja yliopistot ovat tehneet yhteistyötä väyliä kehittämisessä. Aikuisten näkökulmasta yhtenä kehittämisen suuntana on myös luoda avoimeen yliopistoon työelämälähtöisesti rakennettuja kokonaisuuksia ja mahdollistaa tutkinto-opintoihin hakeutuminen niiden kautta (Haltia & Lahtomaa, 2019).

Aikaisempien selvitysten, tutkimusten ja tässä artikkelissa tuotujen havaintojen pohjalta on mahdollista tuoda näkökulmaa avoimen yliopiston väylän kehittämisen ja laajentamisen tarpeista. Työikäisten pätevyöitymis-, lisä- ja uudelleen koulutautumishaasteisiin vastatakseen yliopistoissa tarvitaan kuitenkin vielä laajaa ajattelun muutosta, jonka tuotoksena väylä nähdään potentiaalisena reittinä monenlaisille, motivoituneille ja opintojaan jo hyvin arvosanoin suorittaneille hakijoille.

Lähteet

Alho-Malmelin, M. (2010). *Avointa väylää maisteriksi: tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista* (väitöskirja). Turku: Turun yliopisto.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4245-9> (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4245-9>)

Antikainen, A. (2005). Aikuiskoulutukseen osallistumisen erojen syyt. Teoksessa U. Rönneberg (toim.), *Aikuiskoulutuksen vuosikirja: tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2003* (s. 23–32). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-932-2> (<http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-932-2>)

Haltia, N. (2015). Avoimen yliopiston väylä siltana avoimen ja tutkintokoulutuksen välillä. *Kasvatus & Aika*, 9(3), 37–51. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68536> (<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68536>)

Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Jauhiainen, A. (2019). Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ja aikuisopiskelijan opiskelumahdollisuudet. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 276–289.

<https://doi.org/10.33336/aik.88081> (<https://doi.org/10.33336/aik.88081>)

Haltia, N. & Lahtomaa, M. (2019). Toinen reitti yliopistoon: millaisia reittejä aikuisille? *Aikuiskasvatus*, 39(3), 229–237. <https://doi.org/10.33336/aik.85714> (<https://doi.org/10.33336/aik.85714>)

Haltia, N., Leskinen, L. & Rahiala, E. (2014). Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva 2010-luvulla: opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua. *Aikuiskasvatus*, 34(4) 244–258. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94105> (<https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94105>)

Haltia, N., Rahiala, E. & Leskinen, L. (2018). Osaamista, hyvinvointia, sivistystä. Aikuiskoulutuksen koetut hyödyt. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja*, 49(1), 82–88.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2526020> (<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2526020>)

Kuivalainen, T. (2020) *Avoimen väylän kautta valittujen kokemuksia – Toinen reitti yliopistoon -hankkeessa toteutetun kyselyn tuloksia* (raportti). Turku: Turun yliopisto. <https://www.avoin.jyu.fi/fi/avoin-yliopisto/hankkeet/try/tyopaketit/try-tp4-kyselyraportti-2019.pdf> (<https://www.avoin.jyu.fi/fi/avoin-yliopisto/hankkeet/try/tyopaketit/try-tp4-kyselyraportti-2019.pdf>)

Purttilo-Nieminen, S. (2009). *Tie yliopistoon: narratiivinen tutkimus avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijoiksi hakeutuneista* (väitöskirja). Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Rinne, R., Jauhiainen A., Tuomisto H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. (2003). *Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuviin*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.

Toinen reitti yliopistoon. (2020). TRY-hankkeen www-sivut. Viitattu 26.2.2020.

<https://www.avoin.jyu.fi/fi/avoin-yliopisto/hankkeet/try> (<https://www.avoin.jyu.fi/fi/avoin-yliopisto/hankkeet/try>)

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Tämä teos on lisensoitu **Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisensillä**

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

from → Yliopistopedagogiikka 2020/1

No comments yet

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

[Pidä blogia WordPress.comissa.](#)